

SİVAS'IN İKİ KÖYÜNE AİT BAZI ÇORAPLAR

Müjgân ÜÇER

Birbirinden güzel çorapların örüldüğü Anadolu'da Sivas ve yöresi çoraplarının ayrı bir yeri vardır. Bezek diyebileceğimiz nakışların çeşitliliği ve güzellikleri bu çorapların yalnızca ihtiyaç için örülmediğini düşündürülebilir. İnsanda köklü bir duygu olan süsleme ve bezeklerle kendini anlatma çok eski devirlerden günümüze kadar gelmiştir çoraplarda. Renkler ve bezeklerin değişmesi sonsuz kompozisyonlar oluşturmaktadır. Geleneksel yaşamın sürdürüldüğü köylerde bu yaşamın giderek değişmesiyle ona ait ürünler de unutulmaya mahkûmdurlar. Yakın bir gelecekte unutulacak bezekleri ve adlarını saptamak amacı ile Sivas ve yöresindeki çorapları incelemekteyim. Ortak sembollerin yanında her köyün çorabı kendine özgü adlar alır. Sivas'ın içinde örülen çoraplar bile eskiden mahallesine göre değişirdi. «Çorapta nakışı belli, hamamda halısı belli» sözü bunun için söylenmiştir.

Bu yöre halkının (nahış) olarak söylediği nakış sözcüğü Arapça'dır. Bu anlamda (yaneş) Teke'de, (yanış) ise Menteşe'de bilinmektedir⁽¹⁾. Yörükler de (yanış) demektedirler⁽²⁾. Sivas yöresinin şu sözündeki yağniş⁽³⁾ ile nakış arasındaki ilişki düşündürücüdür: «Her yağniş bir nakış» veya «Yağniş da bir nakış» (Yağniş sözcüğü yanış anlamındadır). Gerek çorap, gerekse halı, kilimde olsun büyük bir geometri gösteren bezeklerin çıkış ve inişleri ile (nagaş: yokuş, eneş: iniş)⁽⁴⁾ sözcükleri arasında bir ilişki var mı acaba?

Bezelerini vereceğimiz Eskiköy'de eskiden olduğu gibi bugün de çorap örülmemekte daha çok düz çorap örülmemekte ayrıca pek kıymetli bilinen kilimler de dokunmaktadır.

Beyaz lâstikli çorap: Düz boğazı lâstikli olup ayak baldırında biter, dizge (dize kadar) de olabilir. Eskiden bu çoraplar köy düğünlerinde töre olarak verilirdi.

Beyaz çorap bir renkli fakat örnekli, kesmeli de örülür. Halk arasında elinden iş gelen, becerikli kadınlar için eskiden, «Hep kesmeli çorap giyerdi» sözleri kullanılırdı.

Eskiköy'de saptadığımız ve bir renkle çoğu kez beyaz yünden örülen çoraplardaki örnekler: Muşabek, bekâr biti, baklava dilimi, çalma, yüzünden göllü, koç boynuzu, böğrekli, dimiye, ıpıl, incili küpe, kâtip cimciği.

Damat çorabı örülecekse deliksiz bir örnek yapılır, ki damadın akli delik olmasın. «Çalma» bu amaçla damada örülür.

«Yüzünden göllü» kayınvalide çorabına örülür, çünkü kayınvalidelerin yüzü göllü olurmuş.

Kayınbaba örneği: Dimiye, kayınbaba der küçükse «koç boynuzu» dur.

- (1) Hâmit Zübeyr, İshak Refet, Ana Dilden Derlemeler, Sahife: 415.
- (2) Pekin, Ersu, Yörüklerde Yük Çulu, Kültür ve Sanat, Sayı: 4, Sahife: 129, 1976.
- (3) Anadolu'da buradan söylenen bu «n» sesini «ğn» olarak gösterdik.
- (4) Ettuhfet - üz - Zekiyye Fil - lûgat - it - Türkiyye, Çeviren Besim Atalay, T.D.K. İstanbul 1945. Sahife: 218.

İpıl, incili küpe, baklava dilimi, bekâr biti, kâtip cimciği diye bilinen örnekler günümüzde bulûz ve hırkalara da uygulanmaktadır.

En güzel renkli çoraplar: Aynalı, pelitli, yandım alamadım, fes püskülü, eli böğründe, muskalı, çakmak bezekleri olanlar ki hepsini bir çorapta ördürdüm (aslında üç asıl bezek çorabın ayak ve boğaz bölümünde tekrarlanıyor).

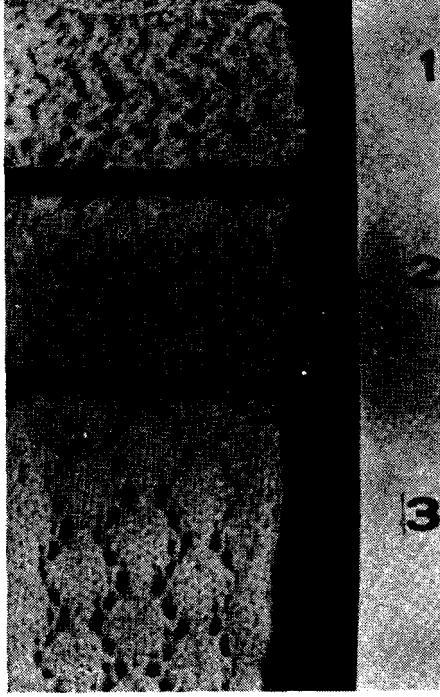
Bazı çorap bezeklerini saptadığımız bir yer de Kızılcaköy'dür.

Çorap tabanları eskidiğinden kesilerek atılmış boğazlar bir kenarından birbirlerine dikilerek minder yüzü yapılarak değerlendirilmiş.

Aynalı şal adındaki bezek ilk bakışta kilim izlenimini vermektedir. Yanındaki bezeğin adı ise «Muskalı»dır. Minderin öbür yüzündeki iki bezekten birisi: «Aslan oğlunun sülüklüsü» diğeri ise «Eli Bakraçlı»dır. Bu sonuncu çorapta eli bakraçlı gelinlerin yürüyüşlerini görür gibi olursunuz. Zamanla renklerindeki solma yüzünden bu iki bezeğin fotoğrafı yerine kâğıda çizmeyi tercih ettim.

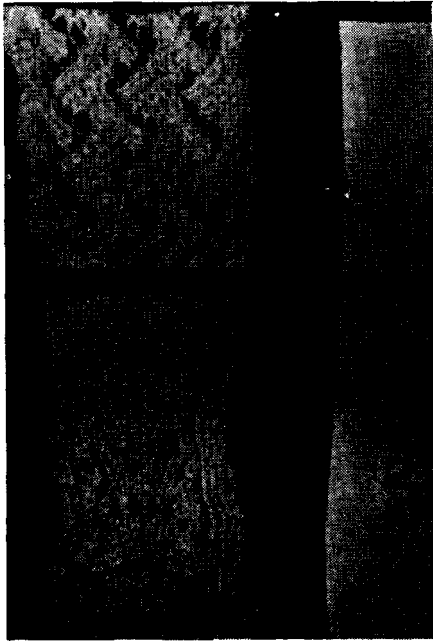
Fotoğrafı görülen diğeri bir Kızılcaköy çorabı ise «Çiçekli Çorap»tır.

Buradaki örnekler binden fazla köyü olan Sivas'ın iki köyüne ait olup bu köylerdeki çeşitlerin tamamı değildir. Sivas'ın içinde örülenler ve diğeri köylerin çorapları da ayrıca incelenecektir.

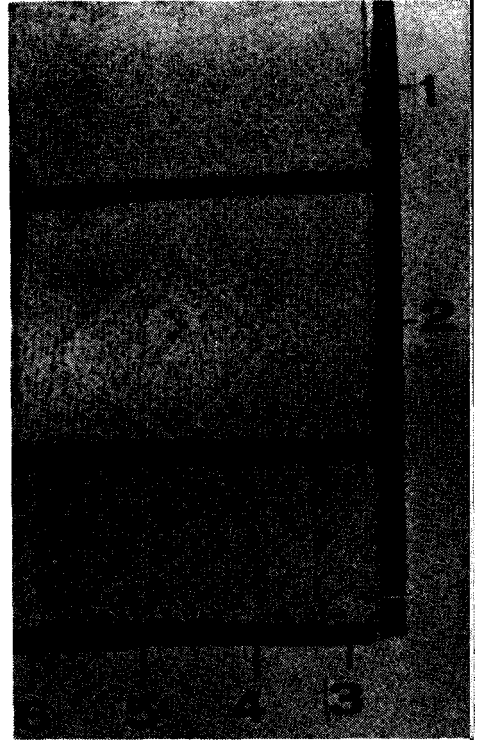
Resim : I Eski köyden;

1. Muşabek
2. Bekâr biti, (Sivas'ın içinde «ergen biti»)
3. Baklava dilimi

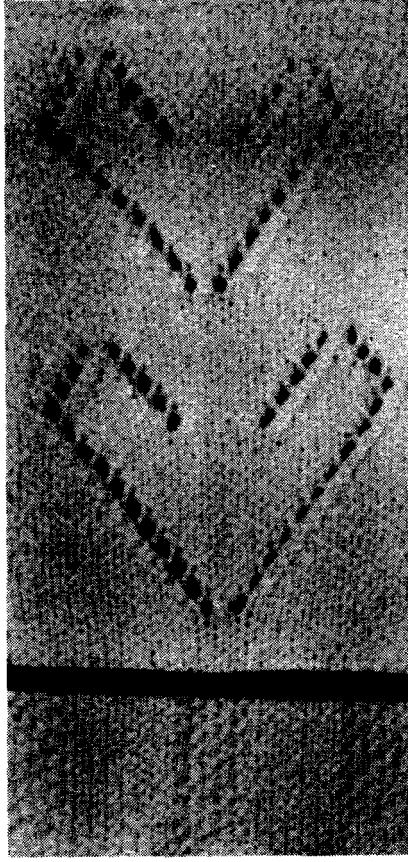
Resim : II. Eski köyden;

1. İpif
2. İncili Küpe (Sivas'ın içinde «sultan küpesi» deniliyor)

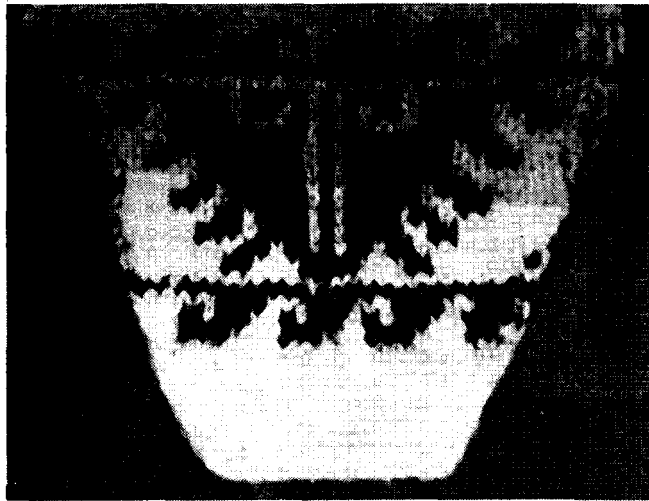

Resim : III. Eski köyden;

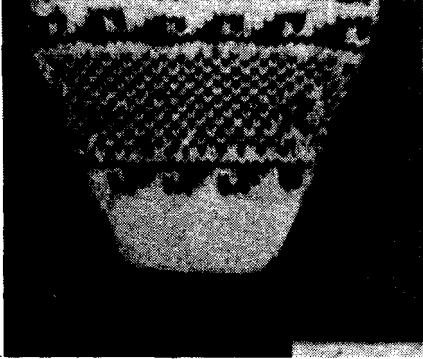
1. Çalma
2. Yüzünden göllü (kızılca köyde; «Kevgiri»)
3. Bükme
4. Ters
5. Kâtip cimciği
6. Saat zinciri

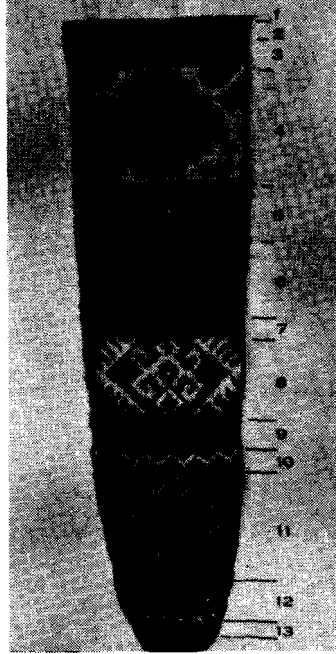
Resim : IV. Eski köyden;
Koç Boynuzu ve Dimiye

Resim : V. Eski köyden;
«Koç boynuzu» veya «Kıvrım» altta ve üstte «cır-
nak»

Resim : VI Tabana ençok yapılan örgü «Pire ile bit»

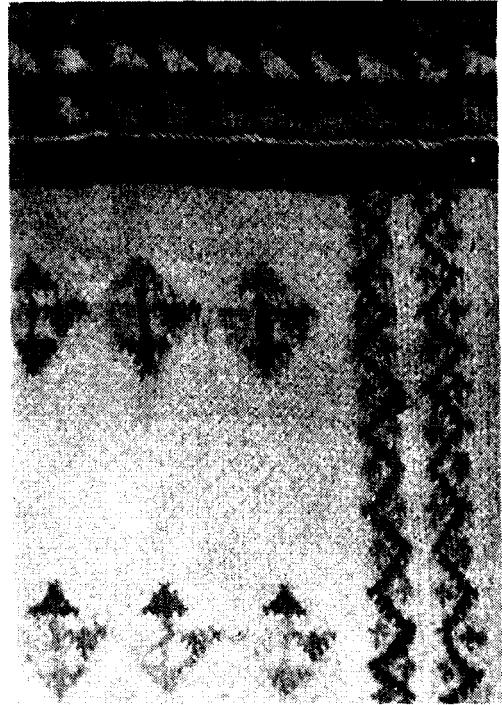

Resim : VII. Eski köyden; Renkli çorap bezeklerinin bazılarını ihtiva eden bir örnek çorap

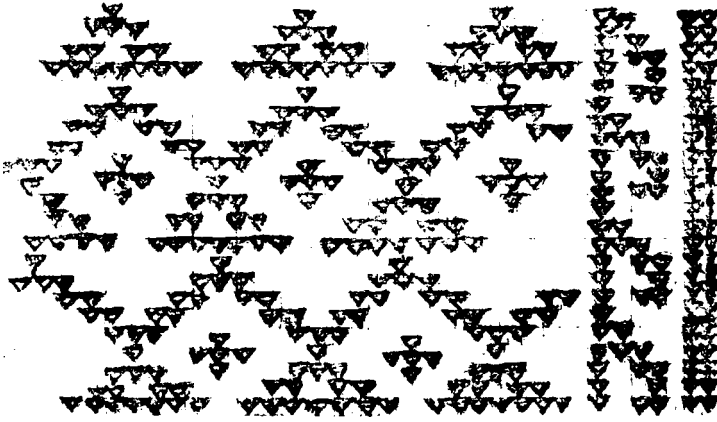
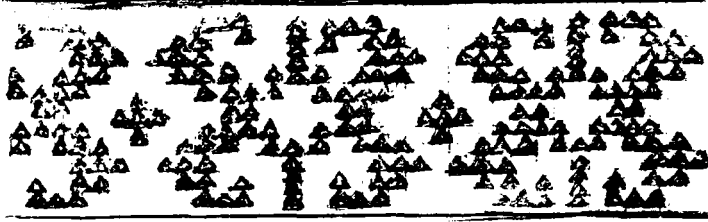
1. Kesme örneği
2. Su
3. Pelit
4. Aynalı
5. Yandım alamadım
6. Fes püskülü
7. Tazı kuyruğu
8. Eli boğründe
9. Muska
10. Deve boynu
11. Çakmak
12. Deli yılan
13. Ergen kekülü (kâhkülü)
(Bu örnek çorap Eski-köylü 54 yaşındaki Feride Karahan tarafından örüldü)

Resim : VIII. Kızılca köyden; solda «aynalı Şal» sağda «Muskalı»

Resim : IX. Kızılca köyden; Çiçekli çorap

Resim : X. Kızılcaköy Bezekleri :
Üstte; Aslanođlunun sülüklüsü
altta; Eli bakraçlı